

Les masies de Terrassa, una exposició sobre el patrimoni rural

(Museu de Terrassa, maig de 1997 - febrer de 1998)

Neus Peregrina
Museu de Terrassa

El castell cartoixa de Vallparadís, seu principal del Museu de Terrassa, va acollir des del mes de maig de 1997 al mes de febrer de 1998 l'exposició temporal *Les masies de Terrassa*, amb l'objectiu principal de recuperar per a la memòria col·lectiva de la ciutat una part del seu patrimoni rural.

El Museu de Terrassa, com a museu d'àmbit local, té un paper reivindicador del patrimoni mòbil que conserva — les seves col·leccions —, que també fa extensiu a tot el patrimoni immoble local. Les exposicions temporals de llarga durada que amb periodicitat anual produeix el Museu són el principal canal de difusió d'aquest patrimoni.

L'objectiu últim que perseguia l'exposició *Les Masies de Terrassa* era aconseguir la revaluació del patrimoni arquitectònic i artístic d'àmbit rural que encara es con-

serva al terme municipal actual de la nostra ciutat.

Aquest patrimoni, o el que en queda, és el darrer testimoni d'una realitat socioeconòmica i cultural centrada en l'activitat agrícola, actualment en plena transformació. El passat agrícola de Terrassa ha quedat sepultat pel posterior desenvolupament industrial de la ciutat, malgrat que ambdues facetes conviuen de forma paral·lela fins ben entrat el segle xx.

Pel que fa al procés de recuperació del patrimoni industrial, a escala catalana i europea i també local, estem vivint una fase d'expansió, però per contra, el patrimoni rural, sobretot a escala local, no ha rebut encara aquest impuls. El món rural terrassenc ocupa un lloc destacat dins els oblits historiogràfics i patrimonials de la nostra ciutat.

Can Parellada. Alcova principal. Fotografia: Domènec Ferran (Museu de Terrassa).

Quan parlem de patrimoni rural distingim tres tipologies d'elements immobles. D'una banda, els edificis principals de caràcter bàsicament residencial i agrícola, és a dir les masies pròpiament dites. D'altra banda, les edificacions annexes de caràcter agrícola: barri, era, estables, galliners, corts, pallisses, quadres, garatges, graners, tanques... i finalment elements d'enginyeria agrícola: molins, pous, cisternes, basses, sínies...

Dins el calaix de les reivindicacions del patrimoni rural també queda pendent la conservació del paisatge agrari, entès com la manera de gestionar i organitzar

el territori (camins, mines, feixes, disposicions de conreus...).

L'estudi de tot aquest patrimoni arquitectònic rural, que ha estat l'objectiu en què s'ha centrat el Museu, comporta alhora una anàlisi d'espais, usos i funcions, que ja se situa dins l'àmbit del patrimoni etnològic o antropològic i que el Museu no ha desenvolupat de manera intencionada, perquè ho considera excessiu dins les seves possibilitats de divulgació.

El Museu va basar la seva recerca documental prèvia a l'elaboració del guió de l'exposició en dos aspectes bàsics. D'una banda es va recopilar material gràfic, tant antic — fotografies i obra gràfica artística — com actual, que va comportar l'elaboració d'un extens reportatge fotogràfic de totes les masies, tant dels exteriors com dels interiors, i a la vegada va permetre fer un treball de camp del qual s'han pogut extreure un corpus de característiques comunes que poden definir la tipologia de les masies de Terrassa i per extensió de les del Vallès.

Així mateix a través de l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa es va posar al dia el divers material documental i bibliogràfic que es conserva dels diferents masos i que ha permès revisar la documentació històrica de cada mas.

El discurs expositiu es basà en una proposta de recorregut per les trenta-vuit masies que es

Can Guitard de la Muntanya. Façana principal. Fotografia: Domènec Ferran (Museu de Terrassa).

Can Colomer. Vestíbul. Fotografia: Domènec Ferran (Museu de Terrassa).

conserven actualment al terme municipal de Terrassa.

Els recursos expositius emprats van ser diversos. La informació bàsica va consistir en una sèrie de plafons que contenien la fitxa tècnica de cada una d'aquestes masies en la qual constava el nom amb què actualment es coneix l'edifici, les diferents denominacions que han rebut al llarg dels anys, la ubicació i l'accés, un resum de la principal documentació històrica, l'evolució constructiva dels edificis, els elements mobles i immobles més destacats, l'estat de conservació dels exteriors i dels interiors, la utilització actual i la protecció patrimonial existent.

Aquesta fitxa tècnica es va complementar amb fotografies antigues i actuals dels edificis.

Així mateix es van exhibir dins vitrines diversos documents originals que provenen de fons documentals d'algunes masies i que són custodiats a l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa que els van cedir en préstec per aquesta ocasió.

Finalment en el mateix espai expositiu van ser recreats dos espais emblemàtics de l'interior d'una masia: la cuina amb el foc a terra i una cambra dormitori. Les dues escenografies proposades es van vestir amb objectes d'ús domèstic i personal que provenen de les col·leccions del Museu.

Paral·lelament a la mostra es va editar un catàleg, el número 4 de la col·lecció Catàlegs del Museu, que recull la fitxa tècnica i les

fotografies d'aquestes trenta-vuit masies i un article sobre les masies de Terrassa de l'historiador Pere Roca i Fabregat, així com un glossari de termes.

El recorregut detallat per aquesta exposició permet extreure unes conclusions globals sobre aquest tipus de patrimoni rural. D'una banda les masies de Terrassa estan localitzades majoritàriament en sòl no urbanitzable i les menys, en sòl urbà. La propietat de gairebé la totalitat de masies del terme és privada, de particulars, empreses o societats anònimes. Una minoria són propietat de l'administració. Històricament tenen orígens medievals, però amb plena activitat fins al segle XIX.

L'estat de conservació en general és regular. Hi ha, però, diferents graus de conservació en funció de l'ús al qual estan desti-

nats en l'actualitat. Trobem des de masies abandonades en estat ruïnós, a edificis de difícil recuperació o amb patologies estructurals greus. En general els edificis que han estat ocupats pels seus propietaris o masovers d'una forma més o menys continuada es conserven millor tot i que les reformes han afectat bàsicament la distribució original dels interiors. Només una minoria han gaudit de restauracions que han preservat la seva imatge i característiques originals.

Pel que fa a la protecció patrimonial, la gran majoria de masies presentades en l'exposició són al Catàleg d'edificis historico-artístics de Terrassa des del 1981, dins l'apartat d'edificis de caràcter agrícola. Una minoria són a l'inventari d'elements arquitectònics amb interès documental, encara que algunes consten en altres apartats de l'inventari i no en el d'edificis agrícoles, i només dues no mereixen cap tipus de protecció.

Cal destacar que la recerca documental del Museu també va afectar les masies no conservades en l'actualitat; es va localitzar documentació escrita i gràfica de fins a un total de dinou edificis, la majoria dels quals van ser enderrocats a partir dels anys setanta.

Des del Museu fem una valoració molt positiva de l'impacte d'aquesta exposició sobre el públic. Durant els mesos de durada de l'exposició va ser visitada per més de deu mil persones. Amb

tot, aquesta interessant dada tampoc és l'indicatiu absolut de l'èxit de la mostra.

Considerem indicatius més fi dedignes dos aspectes paral·lels de la difusió de l'exposició. D'una banda, el fet que s'exhaurís la primera edició del catàleg (tiratge de 500 exemplars) i sortís a la llum una segona edició que es continua venent, fins i tot després d'haver-se clausurat la mostra. Aquest fet ens va sorprendre agradablement ja que es tracta d'un cas únic dins la nostra política de distribució de publicacions pròpies.

D'altra banda, l'activitat complementària de l'exposició que es va programar per a un diumenge del mes de novembre, en l'equador de la vida de l'exposició, i que va consistir en una visita comentada a dues d'aquestes masies terrassenques: Can Colomer i Ca n'Amat de la Muntanya, va concentrar més de setanta persones. Aquest fet ens sembla l'indicatiu més decisiu per corroborar l'interès que va despertar el tema en el públic, sobretot d'àmbit local. Ens atrevim a dir que dins de certs segments de la societat local aquest passat rural no es veu tan llunyà i que fins i tot es perpetua en diverses generacions, en les que el van viure d'una manera directa i en les que l'han heretat a partir dels records i la memòria oral dels seus predecessors.

Can Figueres del Mas. Façana principal. Fotografia: Domènec Ferran (Museu de Terrassa).

